

K. S. Stanislavskij a MCH(A)T

Podzim 2024

Katedra divadelních studií FF MU

Co vím o K. S. Stanislavském?

Co vím o Stanislavského systému herecké tvorby?

- obecné znalosti? odkud je mám?
- v Čechách a na Slovensku? je v tom rozdíl?
- co mi říkali na předchozích školách?
- jaké knihy Stanislavského si mohu přečíst?
- jak staré jsou překlady Stanislavského knih do češtiny?
- klady a zápory?

Ruská kultura je „jiná“ kultura

- pravoslaví; dědictví Východořímské říše (Moskva jako „třetí“ Řím – 16. století)
- jiné písmo – azbuka
- do roku 1918 jiný kalendář – tzv. juliánský
dnes je 25. 9. 2024 (*gregoriánský kal.*) = 12. 9. 2024 (*juliánský kal.*)
- do nástupu vlády Petra Velikého (vláda 1682–1725) není Rusko pod vlivem západoevropské racionality, racionálního individualismu
- západní Evropa: Tomáš Akvinský (1225–1274), teologické interpretace Aristotela a vymezení hranice mezi vírou a rozumem
- narativnost ruské kultury
- bohohledačství a boholdství (Vladimir Solovjov 1853–1900; Fjodor Michajlovič Dostojevskij 1821–1881)

Moderní doba a modernismus v Rusku

- v Rusku probíhají radikálnější proměny, v kratším čase a skokem – z feudalismu do rozvinutého kapitalismu
- zrušení nevolnictví v roce 1861 (západní Evropa – 14. století, naše území 1781); vykoupení se z nevolnictví – dědečkové Stanislavského i Čechova
- industrializace a rychlé sociální proměny
- pocit zaostávání za Evropou jako podnět pro sociální vize a utopie (GROYS, Boris. *Gesamtkunstwerk Stalin: Rozpolcená kultura v Sovětském svazu*. Praha: AVU, 2010.)
- nacionalismus 19. století – vyrůstá z národního uvědomění po Napoleonských válkách a po revolučním roce 1848 („jaro národů“)
- ultraradikální politické hnutí *černosotněnci* (čornaja sotňa); terorismus a pogromy
- západnictví vs. slavjanofilství (zapadnici vs. slavjanofilové) – dodnes
- Stanislavskij patřil k společenskému a filosofickému směru západnictví

„Evropanství“ vycházelo z představ o tom, že „ruská cesta“ je cestou, kterou už prošla evropská kultura, která v tom byla napřed. Pravda, na samém začátku tu byl charakteristický doplněk: až si Rusko osvojí evropskou civilizaci a vydá se evropskou cestou, půjde po ní rychleji a dojde dále než Západ – tak nejednou zdůrazňovali představitelé různých odstínů tohoto směru. Od Petra po ruské marxisty se pořád opakuje myšlenka o nutnosti „dohnat a předejít.“ Až zvládne všechny výdobytky západní kultury, ponechá si Rusko, jak tvrdili zástupci těchto koncepcí, hlubokou odlišnost od svého „přemoženého učitele“, a skokem urazí cestu, kterou Západ ušel postupně, a dle ruského maximalismu nedůsledně. (Jurij M. Lotman)

Stříbrný věk

- výjimečné tvůrčí období v ruské kultuře (1900–1917/1922)
- doba duchovních křížovatek na přelomu 19. a 20. století a poslední vzkypění ruské kultury, jež zasáhla celý svět
- hledání politické, náboženské, kulturní a umělecké obnovy
- atmosféra doby – pocíťovaná krize a zároveň kulturní a duchovní kvas
- rychlá obměna nových uměleckých směrů, vznikání a zanikání
- kulturní a umělecké koncepty a vize vzešlé z pravoslavné kultury – *Sofia a boholdství* V. Solovjova, *bohohledačství* F. M. Dostojevského, *křesťanský anarchismus, pacifismus a nenásilný odpor* Lva Nikolajeviče Tolstého, *sobornost'* Vjačeslava Ivanova
- Stanislavského reforma divadla a herectví je součástí tohoto kulturního přerodu

Zdroje našeho poznání o Stanislavském

- špatné anglické překlady Stanislavského textů od Elisabeth Hapgoodové, vydané v USA ve 20. a 30. letech 20. století
- zmrzačené ruské texty Stanislavského stalinistickou cenzurou, vydané v komunistickém SSSR ve 20. a 30. letech 20. století
- vzpomínky pamětníků – Stanislavského žáci a pokračovatelé v několika generacích a ve dvou liniích: domácí kultura (částečně v undergroundu) a ruští emigranti (nejčastěji v USA)
- archivní materiály zveřejněné z valné většiny až po roce 1990, po rozpadu Sovětského svazu (dnes opětovně uzavřené)
- nové edice ruských textů od Anatolije Smeljanského, teatrologa; *Моя жизнь в искусстве* (1988), *Работа над собой в творческом процессе переживания: Дневник ученика* (1989)
- nové překlady do angličtiny od Jeana Benedettiho, herce, dramatika a překladatele; *My Life in Art* (2008), *An Actor's Work: A Student's Diary* (2008)

Současný výzkum

- **Stanislavsky Research Centre** na University of Leeds ve spolupráci s University of Malta, London South Bank University, University of California, Divadelní fakulta AMU
- série vědeckých konferencí **The S Word: Stanislavsky and the Contemporary Theatre**; letošní konference – 13. 11. 2024, *The S Word: Stanislavsky and Psychology*
- témata dřívějších konferencí The S Word (výběr): *Stanislavski and the Future of Acting; Merging Methodologies; Stanislavski in Context; Stanislavsky's Last Words; Stanislavsky and Mindfulness; Stanislavsky: Director, Teacher, Pedagogue; Stanislavsky and Space...*
- odborný časopis **Stanislavski Studies** (nakladatelství Taylor & Francis, Londýn)
...nápadná nejednotnost v transkripci jména Станиславский do angličtiny: Stanislavski X Stanislavsky.... může být vnímána jako symbol živosti a proměnlivosti Stanislavského systému v Rusku, USA i u nás...

Povinná literatura

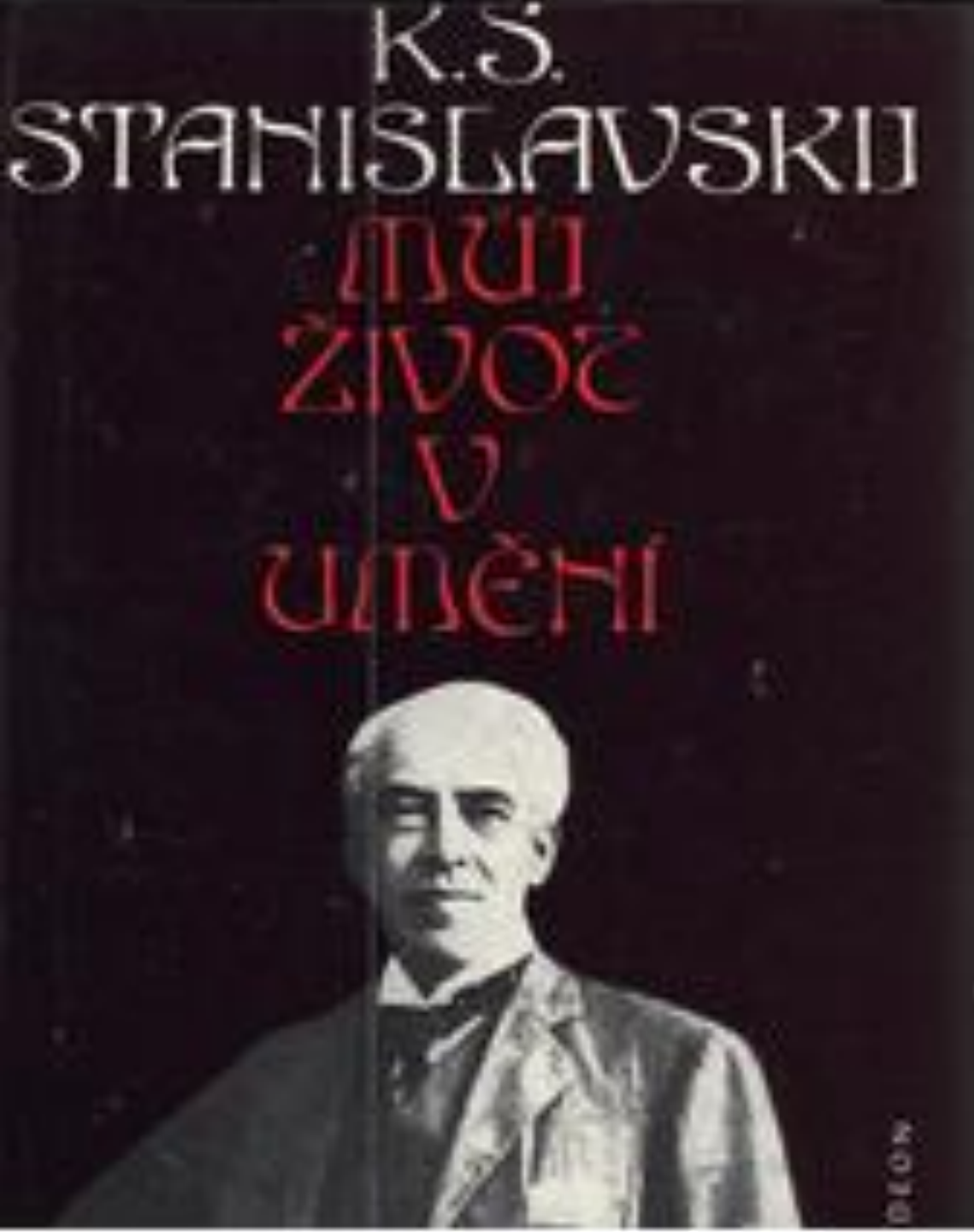
- BROCKETT, O. G. *Dějiny divadla*. Praha: Nakladatelství Lidových novin, 2008
- ČECHOV, Anton Pavlovič. *Dramata*. Praha: Odeon, 1988
- ČECHOV, Michail Aleksandrovič. *O herecké technice*. Praha: Divadelní ústav, 1996
- GORKIJ, Maxim. *Na dně*. Praha: Arthur, 2010
- HYVNAR, Jan. *Herec v moderním divadle: k divadelním reformám 20. století*. Praha: Kant, 2011
- KLEIN, Pavel a Danuše KŠICOVÁ. *Symbolismus na scéně MCHAT. Režijní koncepce K. S. Stanislavského*. Brno: Masarykova univerzita, 2003
- LINDOVSKÁ, Naděžda. *Dramatik Anton Pavlovič Čechov*. Bratislava: Vysoká škola múzických umění v Bratislavě, 2022
- LUKAVSKÝ, Radovan. *Stanislavského metoda herecké práce*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978

- MAETERLINCK, Maurice. *Modrý pták*. Brno: Doplněk, 2010
- MUSILOVÁ, Martina. Stanislavskij znovukříšený. K duchovním kořenům jeho tvorby. *Divadelní revue*, Praha: Institut umění – Divadelní ústav, 2013, roč. 24, č. 2, s. 35–49
- STANISLAVSKIJ, K. S. *Moje výchova k herectví I*. Praha: Athos, 1946 – výběr kapitol
- STANISLAVSKIJ, K. S. *Moje výchova k herectví II*. Praha: Orbis, 1954 – výběr kapitol
- STANISLAVSKIJ, K. S. *Můj život v umění*. Praha: Odeon, 1983

Doporučená literatura

- BLOK, Aleksandr Aleksandrovič. *Dramatika ruského symbolismu: malé hry o lásce v originále a překladu*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 249 s.
- BOLESLAVSKÝ, Richard. *Herectví. Prvních šest lekcí*. Praha: Československé filmové nakladatelství, 1948
- CARNICKE, Sharon Marie. *Stanislavsky in Focus: An Acting Master for the Twenty-First Century*. London: Routledge, 2009
- HANČIL, Jan. Systém a metody: některé aspekty přenosu Stanislavského systému do Spojených států. Online. *Theatralia*. 2023, roč. 26, č. 2, s. 30-58. ISSN 1803-845X (print). Dostupné z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.78982>.
- HYVNAR, Jan. *Virtuosové: k evropskému herectví 19. a počátku 20. století*. Praha: KANT, 2011
- MARTÍNEK, Karel. *Dějiny sovětského divadla 1917–1945*. Praha: Orbis, 1967
- MUSILOVÁ, Martina. Melniková-Papoušková, Gamza a Kurš: kulturní transmise Stanislavského systému v meziválečném Československu. Online. *Theatralia*. 2023, roč. 26, č. 2, s. 82-103. ISSN 1803-845X (print). Dostupné z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.78984>.

- NADAUD, Pierre. Michail Čechov a eurytmie Rudolfa Steinera. Online. *Theatralia*. 2023, roč. 26, č. 2, s. 104-116. ISSN 1803-845X (print). Dostupné z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.78985>.
- NEMIROVIČ-DANČENKO, Vladimír Ivanovič. *Z minula*. Praha: Umění lidu, 1950
- RIEGER, Lukáš. Výuka herectví na JAMU v době "povinného Stanislavského": rozhovory s absolventy. Online. *Theatralia*. 2023, roč. 26, č. 2, s. 59-81. ISSN 1803-845X (print). Dostupné z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.78983>.
- RYČLOVÁ, Ivana. *Ruské dilema: společenské zlo v kontextu osudů tvůrčích osobností Ruska*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006
- SÍLOVÁ, Zuzana. Radovan Lukavský a odkaz K. S. Stanislavského. Online. *Theatralia*. 2023, roč. 26, č. 2, s. 15-29. ISSN 1803-845X (print). Dostupné z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.78981>.
- SMELJANSKIJ, Anatolij Mironovič. *Zápas autora s divadlem: Michail Bulgakov v MCHAT*. Praha: Akademie múzických umění, 2009
- WHYMAN, Rose. *The Stanislavsky system of acting: legacy and influence in modern performance*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011

Četba kterou můžete hned začít:

Můj život v umění

- v redakci Karla Martínka
- opravené české vydání z roku **1983**